

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра теорії та історії держави і права

ЗАТВЕРДЖЕНО
ННІ неперервної освіти і туризму
“__06__” __червня__ 2025 р

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«НОРМОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ»**

Галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітня програма «Публічне управління та адміністрування»
ННІ неперервної освіти і туризму
Розробники: доцент кафедри теорії та історії держави і права, доцент,
 кандидат юридичних наук Олена ПОПОВА

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни. Вибіркові компоненти за спеціальністю (блок 2).

Навчальна дисципліна «Нормотворчий процес та правозастосування» дозволить набути знання щодо суб'єктів нормотворчої діяльності, принципів, функцій та результатів нормотворчої діяльності; понять та видів нормотворчої техніки, особливостей її застосування до видів нормативно-правових актів; значення та місце нормотворчого процесу та правозастосування в механізмі правового регулювання суспільних відносин; формування у слухачів теоретичного підґрунтя правової культури особистості, правового мислення, правомірної поведінки та уміння юридично грамотно висловлювати свої думки; правильно здійснювати правову оцінку соціально значущих фактів і орієнтуватись в чинному законодавстві.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	281 «Публічне управління та адміністрування»	
Освітня програма	Публічне управління та адміністрування	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркові компоненти за спеціальністю (блок 2)	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	3	-
Семестр	6-й	-
Лекційні заняття	30 год.	-
Практичні, семінарські заняття	30 год.	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	60 год.	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	-

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Нормотворчий процес та правозастосування» є формування у здобувачів вищої освіти сучасних теоретичних знань про нормотворчість, щодо основних принципів (вимог) правозастосовної діяльності, умінь і навичок щодо розробки проектів різних видів нормативно-правових актів, підвищення рівня правової культури, моральних, естетичних, інтелектуальних здібностей та інших якостей особистості, обізнаності стосовно теоретико-практичних аспектів правозастосування та його місця в правовій системі України.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення дисципліни базується на теоретичних знаннях та практичних навичках попередньо вивчених дисциплін за обраною спеціальністю: «Правознавство», «Теорія держави і права», «Теорія державного управління».

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	тижні	у тому числі		
		л	п	с.р.
1	2	3	4	5
Модуль 1. Основи нормотворчої діяльності				
Тема 1. Загальна характеристика нормотворчості	1	2	2	12
Тема 2. Правове регулювання суспільних відносин і нормотворча діяльність	2-3	4	4	
Разом за модулем 1		6	6	12
Модуль 2. Публічно - правові галузі права				
Тема 3. Правова нормотворча діяльність як вид юридичної діяльності	4-5	4	4	36
Тема 4. Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права	6-7	4	4	
Тема 5. Правозастосування – особлива форма реалізації права	8	2	2	
Тема 6. Нормотворча юридична техніка	9-10	4	4	
Тема 7. Особливості законодавчого процесу	11	2	2	
Тема 8. Експертиза нормативно – правових актів	12	2	2	
Разом за модулем 2		18	18	36
Модуль 3. Правозастосування нормотворчого процесу				
Тема 9. Підзаконна нормотворчість: поняття, ознаки, види	13-14	4	2	12
Тема 10. Локальна нормотворчість як особливість підзаконної нормотворчості	15	2	4	
Разом за модулем 3		6	6	12

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальна характеристика нормотворчості	2
2	Правове регулювання суспільних відносин і нормотворча діяльність	4
3	Правова нормотворча діяльність як вид юридичної діяльності	4
4	Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права	4
5	Особливості застосування Правозастосування – особлива форма реалізації права	2

6	Нормотворча юридична техніка	4
7	Особливості законодавчого процесу	4
8	Експертиза нормативно – правових актів	2
9	Підзаконна нормотворчість: поняття, ознаки, види	4
10	Локальна нормотворчість як особливість підзаконної нормотворчості	2

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальна характеристика нормотворчості	2
2	Правове регулювання суспільних відносин і нормотворча діяльність	4
3	Правова нормотворча діяльність як вид юридичної діяльності	4
4	Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права	4
5	Особливості застосування Правозастосування – особлива форма реалізації права	2
6	Нормотворча юридична техніка	4
7	Особливості законодавчого процесу	4
8	Експертиза нормативно – правових актів	2
9	Підзаконна нормотворчість: поняття, ознаки, види	2
10	Локальна нормотворчість як особливість підзаконної нормотворчості	4

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальна характеристика нормотворчості	6
2	Правове регулювання суспільних відносин і нормотворча діяльність	6
3	Правова нормотворча діяльність як вид юридичної діяльності	6
4	Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права	6
5	Особливості застосування Правозастосування – особлива форма реалізації права	6
6	Нормотворча юридична техніка	6
7	Особливості законодавчого процесу	6
8	Експертиза нормативно – правових актів	6
9	Підзаконна нормотворчість: поняття, ознаки, види	6
10	Локальна нормотворчість як особливість підзаконної нормотворчості	6

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- тестування;
- захист рефератів
- екзамен

7. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
- проблемне навчання;
- практико-орієнтоване навчання;
- кейс-метод;
- навчання через дослідження;
- навчальні дискусії та дебати;
- командна робота;
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);

- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні);
- самостійна робота (виконання завдань);
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.
- інші види.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Основи нормотворчої діяльності		
Практична робота 1. Загальна характеристика нормотворчості	Знати: підходи до визначення поняття «правоутворення», «правотворчість», «нормотворчість», співвідношення цих правових інститутів, сутність нормотворчої діяльності, поняття та значення «делегованої правотворчості». Вміти: виділяти ознаки делегованої правотворчості, порівнювати та пояснювати різницю між поняттями «правоутворення», «правотворчість», «нормотворчість»	5
Практична робота 2. Цінність правового регулювання	Знати: структуру юридичної норми, межі правового регулювання, класифікацію соціальних норм Вміти: виділяти види соціального регулювання суспільних відносин, працювати у команді над пошуком шляхів підвищення рівня ефективності правового регулювання в суспільних відносинах	5
Самостійна робота до модулю 1. Основи нормотворчої діяльності		60
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Нормативно-правові акти та їх застосування		
Практична робота 3. Правова нормотворча діяльність як вид юридичної діяльності	Знати: принципи, функції, види нормотворчої діяльності, стадії нормотворчого процесу. Вміти: виділяти складові принципи нормотворчості, вміти розрізняти види нормотворчої діяльності за критеріями.	3
Практична робота 4. Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права	Знати: види та ознаки нормативно – правового акту, види підзаконних нормативно – правових актів, юридичну силу та дію нормативно – правового акту. Вміти: виділяти складові ознаки нормативно – правового акту, види законодавчих актів, пояснити значення НПА у системі законодавства. Здійснювати пошук інформації про види нормативно-правових актів України.	3

Практична робота 5. Правозастосування-особлива форма реалізації права	Знати: принципи правозастосовної діяльності, ознаки актів застосування норм права, форми реалізації правової норми, юридичний механізм впровадження режиму законності в правозастосовну діяльність. Вміти: виділяти основні принципи правозастосовної діяльності, працювати у команді над пошуком підвищення рівня дотримання правомірної поведінки та вчинення правомірних вчинків у громадянському житті суспільства.	3
Практична робота 6. Нормотворча юридична техніка	Знати: види юридичної техніки, нормотворчої техніки, її форми. Офіційно-документальний стиль та його основні риси. Термінологію нормативно-правових актів. Вміти: складати проекти постанов, наказів згідно з вимогами юридичної техніки, правильно використовувати юридичні терміни у текстах нормативно – правових та правозастосовних актів, уникати правозастосовних помилок у текстах нормативно – правових та правозастосовних актів	5
Практична робота 7. Особливості законодавчого процесу	Знати: концепцію законопроекту, структуру законодавчого акту, стадії законодавчого процесу. Вміти: пояснити особливості прийняття окремих видів законодавчих актів, пояснити межі повноважень суб'єктів законодавчого процесу.	3
Практична робота 8. Експертиза нормативно- правових актів	Знати: значення та основні завдання, які покладаються в зміст проведення експертизи, види експертиз проектів нормативно - правових актів, суб'єктів, які мають право проводити відповідну експертизу. Вміти: оформляти експертний висновок згідно структурних вимог.	3
Самостійна робота до модулю 2. Нормативно-правові акти та їх застосування		50
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Модуль 3. Правозастосування нормотворчого процесу		
Практична робота 9. Підзаконна норма творчість: поняття, ознаки, види	Знати: поняття, ознаки, види підзаконної норма творчості, правила підготовки проектів, механізм та набрання юридичної сили створених нормативно – правових документів. Вміти: складати інструкції, накази, рішення, розпорядження тощо.	15
Практична робота 10. Локальна норма творчість як особливість підзаконної нормотворчості	Знати: нормотворчість органів місцевого самоврядування, нормотворчість трудових колективів підприємств, установ, організацій, установчі документи суб'єктів господарювання. Вміти: складати відповідні відомчі нормативні акти	15
Самостійна робота до модулю 3. Правозастосування нормотворчого процесу		
Модульна контрольна робота 3.		30

Всього за модулем 3		100
Навчальна робота	$(M1 + M2 + M3) / 3 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен		30
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Виконані завдання, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається з дозволу лектора за наявності поважних причин.
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час проведення поточного модульного контролю та семестрового заліку, екзамену заборонені (в т.ч. із використанням мобільних технічних засобів). Під час підготовки завдань залучені джерела інформації повинні бути коректні посилання у тексті.
Політика щодо відвідування	Відвідання занять є важливою складовою навчання. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад: хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету).

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - » <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4764>;
- конспекти лекцій, презентаційні матеріали, завдання для виконання практичних робіт, питання для самопідготовки, комплект тестових завдань для проведення поточного модульного контролю, комплект екзаменаційних білетів;
- Нормотворчий процес та правозастосування: навч. посіб./Попова О.В. К.: 2022. 168с.;
- Методичні рекомендації до вивчення дисципліни "Нормотворчий процес та правозастосування" для студентів ОС "Бакалавр" спеціальності - 281 " Публічне управління та адміністрування"(укладач - доцент кафедри теорії та історії держави і права О.В. Попова). К.:2022. 64с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Кодекс України Про адміністративні правопорушення URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

5. Адміністративне право України. Повний курс : підручник В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с
6. Загальна теорія права: підручник. колектив авторів: О.В. Петришин, Д.В. Лук'янов, С.І. Максимов, В.С. Смородинський. Видавництво «Право», 2020. 568 с.
7. Конституційне право: підручник (за загальною редакцією М.І. Козюбри) Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. К.: Ваїте, 2021, 528 с.
8. Кіріяк О.В., Пацурківський Ю.П., Гудима-Підвербецька М.М. Цивільне право (загальна частина) : навч. посібник Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с.
9. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права: підручник. Видавництво: Юрінком Інтер.2023. 584 с.
10. Навчальний посібник з дисципліни «Законотворчість, нормотворчість та правореалізація» для студентів спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Укладач: І. О. Пасічна, – Полтава : Полт НТУ, 2019. - 113 с.
<http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/5902>
11. Спасибо-Фатєєва І.В. Цивільне право загальна частина курс лекцій Видавництво: ЕКУС. 2021. 448 с.
12. Тертишник В.М. Права і свободи людини:підручник. Видавництво Алерта. 2022. 432 с.

Допоміжна

1. Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження *Науковий вісник Ужгородського національного університету* Серія «Право» Вип. №58. Т.1. 2019. С.177-186
2. Боярський О. Роль муніципальних прав людини у виникненні та формуванні колективного габітусу людини в місцевому самоврядуванні *Публічне право* №3(43) 2021, С.6-17
3. Білокур Є.І., Маслова Я.І. Нормативні акти публічної адміністрації в системі джерел адміністративного права України: загально-теоретичний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал* №9.2020. С.187-190 DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/44>
4. Биля-Сабадаш І.О., Суходубова І.В. Принципи обґрунтованості нормотворчої діяльності: загальнотеоретична характеристика та нормативно-правове закріплення. *Юридичний науковий електронний журнал* №11. 2021. С. 24-30. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/1>
5. Гаращук І.В. Нормотворчість місцевого самоврядування: проблеми законодавчого регулювання. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»* № 8(10) 2022. С. 393-402.
6. Вакарюк Л.. Місце та значення локальних нормативних актів у правовому забезпеченні стимулюванню трудової діяльності працівників *Публічне право* №3(47) 2022, С.55.-62
7. Гляка О.С. особливості законодавчого врегулювання функціонування електронних юридичних документів International Scientific and practical conference " New challenges of Legal science in UKraine and EU countries" Miskolc:Izdevnieciba "Baltija Publishing" 2019. P.1-4.

8. Дорогих С.О. Залучення громадян до законотворчого процесу: деякі підсумки *Інформація і право* №1(32), 2020. С.106-109.
9. Дудченко В.В., Манько Д.Г. Загальнотеоретичні засади розуміння системи джерел сучасного права: національний та міжнародний аспекти. Актуальні питання юриспруденції *Правова позиція* № 1 (38), 2023, С.125-130. DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-1.24>
10. Зеленко І.П. Підстави класифікації фікцій *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля* 2020. № 1 (1), С.13-17.
11. Капцова Т. Прогалини в праві як передумова застосування юридичної аналогії *Підприємництво, господарство і право*. №3. 2021. С.90-98. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.3.15>
12. КРИВОРУЧКО, І. (2023). СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*, 18(2), 64-70. <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-10/14>
13. Медвідь Ф.М., Мельниченко Я.Б., Твердохліб А.І. Адміністративно правова доктрина про загальні положення національної безпеки України International scientific and practical conference «Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage»: Conference proceedings, January 25-26, 2019, Arad: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2019. С.399-402.
14. Мозолюк-Боднар Л.М Вплив юридичної техніки на зміцнення державної дисципліни: теоретичний аспект дослідження *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки* Том 32 (71) № 1 2021, 7-11с.
15. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах : монографія. 2-ге вид., стер. Харків : Право, 2019. 226 с.
16. Орловський О.Я. Застосування норм права соціального захисту: теоретико-правовий аспект. *Право і суспільство* №2 частина 2/2020. С. 64-70. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.10>
17. Пархоменко Н. Юридична природа та соціальна необхідність забезпечення прав людини в умовах надзвичайного стану. *Юридичний вісник* №1, 2021. С.112
18. Погорелова З.О. Принципи нормотворчої діяльності органів державної влади. Наукові записки НаУКМА. *Юридичні науки*. 2021. Том 7. С. 52–59.
19. Попова О.В. Місце та роль законодавчої техніки в законотворчості та в правовому регулюванні суспільних відносин "Право, держава та громадське суспільство в умовах сучасного законодавства" Науково - практична конференція (м.Одеса 18-19 лютого 2022р) Херсон: Видавництво "Молодий вчений" С.10-13.
20. Попова О.В. Правова культура особистості. Навч. посіб. зі схемами. К.: 2021. 186 с.
21. Попова О.В. Нормотворчий процес та правозастосування: навч. посіб. К.:2022. 168 с.
22. Попова О.В. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни "Нормотворчий процес та правозастосування" для студентів ОС "Бакалавр" К.:2022. 64 с. спеціальності - 281 "Публічне управління та адміністрування". К.: 2022
23. Правозастосування : навч. посіб. О. А. Назаренко та ін. за заг. ред. С. Д. Гусарева. Київ : НАВС, ФОП Маслаков, 2020. 64 с.

24. Попова О.В. Попова О.В. Діяльність суб'єктів господарювання в житті людини та бізнесу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №4. С.266-270
[Електронний ресурс] Режим доступу:
<http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=173>
25. Tyshchenko, O. V. Addressed social assistance as a social and economic factor of overcoming poverty of the population of Ukraine / O. V. Tyshchenko, S. M. Chernous, D. I. Sirokha *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 142-151.
26. Sirokha D. Fragmentation and synergies in international climate change regime *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2018. Volume 21, Issue 3. P. 1–14
27. Sirokha D. The problem of legal regulation of the operation of the over-the-counter (OTC) currency market (FOREX) in Ukraine and the EU *Baltic Journal of Economic Studies* 3 (No 5), 367-375.
28. Сіроха Д. І. Нормотворчість суб'єктів трудового права: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : ПВГОІ «Видавництво Людмила». 2020. 394 с.
29. Середюк , В. Ю. (2022). Розвиток юридичної техніки тлумачення норм права на сучасному етапі. *Київський часопис права*, (3), 23-29. <https://doi.org/10.32782/klj/2021.3.4>
30. Стратій, Олексій, and Андрій Шевчук. “Техніка юридичного письма: реалії сучасності”. *Актуальні проблеми правознавства*, no. 3, Feb. 2023, pp. 29-34, <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1429>.
31. Теорія і практика правозастосування : навч. посібник / І. І. Килимник, А. В. Домбровська, А. М. Бровдій, К. М. Врублевська-Місюна, І. І. Бочкова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 134 с.
32. Тетарчук І.В. Юридична деонтологія: навч. посіб. для підготовки до іспитів . Видавництво: ЦУЛ. 2020. 158 с.
33. Шевчук О.А. Конституційно-правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади: дис..доктора філософії за спеціальністю 081»Право» К. 2021. 220 с.
34. Шуберт Е.С. Принципи підзаконної правотворчості в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 4. С. 168–172.
35. Яслик В.І.,Гатала І.Ю.Правові фікції в законодавстві: теоретико – прикладні аспекти *Юридичний науковий електронний журнал* № 11. 2021, С.834-837.

Інформаційні ресурси

1. Навчальний портал НУБіП України. Електронний навчальний курс «Нормотворчий процес та правозастосування»
<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4764>
2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України-<http://portal.rada.gov.ua>
3. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України -<http://kmu.gov.ua>
4. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України.-<http://ccu.gov.ua>
5. Офіційний веб-сайт Президента України -<http://president.gov.ua>
6. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».-<http://www.nau.ua>
7. Інформаційно-пошукова система законодавству - <http://search.ligazakon.ua>

8. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/>

9. Центральний юридичний портал України -<http://studrada.com.ua/libonline>